

Přírodovědná abeceda – B

Text a foto: Monika Tošenovská

Blecha nebo veš? Jak se vlastně liší? A na kom je potkáme? Blechy parazitují v srsti savců a perí ptáků a také se drží v jejich pelíšcích a hnízdech. Daleko skáčou. Vši se drží v chlupech savců nebo v chlupech, vlasech či oblečení lidí (podle druhu). Skákat neumí. Blechy i vši sají krev a přenášejí různé choroby.

Tip: Pozorujte preparáty blechy a vši pod lupou, jak se liší stavbou těla. Zakreslete si rozdíly. Zahrajte si na blechy. Znáte hru s „blešími“ žetonky, které se trefují do mističky? Zapátrejte po ní a užijte si s ní zábavu! Nebo si půjčte z prádelny šňůry několik kolíčků a zahrajte si na blechy v kožichu s partou kamarádů – schválně: komu během vymezené chvíle zůstane na oblečení připnuto nejvíce kolíčků? Kolíčky se snažte co nejrychleji připnout na utíkající kamarády.

Když se řekne „**beruška**“, každý si hned představí krásného červeného broučka s černými puntíky. Ale kdepak! Tohle je správným názvem slunéčko. U nás v přírodě hlavně sedmitečné, ale i dvoutečné, čtrnáctitečné atd. Velmi často dnes potkáte také u nás nepůvodní slunéčko východní. To je tak „drzé“, že i ve velkých počtech leze přímo k nám domů, kde by chtělo přežimovat. Opravdová берушка je ale берушка vodní – vodní korýšek, který na pohled připomíná dobře známou suchozemskou stínku.

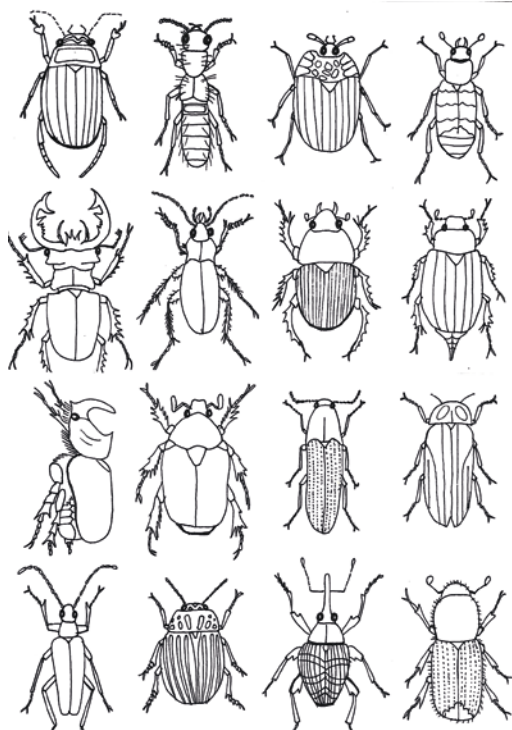

Larva, kukla a dospělec slunéčka

Tip: Zkuste v přírodě vy-pátrat a pozorovat různá vývojová stadia slunéček. Všimněte si, že hodně jich najdete tam, kde jsou mšice – slunéčka se jimi totiž ráda krmí a jsou nám tím v zahradách užitečná. Zalovte také sítkou v nějaké tůňce, rybníce či potůčku a pokuste se najít берушку vodní. Čím se liší od zmíněné stínky?

Nejen slunéčko, ale i ostatní **brouci** stojí za povšimnutí! Je jich nespočet druhů různých tvarů a barev. Alespoň pár základních se můžete naučit s pomocí našeho omalovánkového pexesa na následující straně. Po-darí se vám správně přiřadit názvy brouků k jednotlivým kartičkám? Ná-pověda: roháč, kovařík, chrobák, světluška, tesařík, potápník, střevlík, drabčík, chroust, nosorožík, lýkožrout, nosatec, mandelinka, zlatohlávek. Pexeso si vytisknete ve dvou kopiích, vybarvíte (nejlépe s pomocí atlasu brouků), vystříhnete a můžete hrát. Anebo si jej vyrobte jen v jedné kopii, tu zalaminujte, rozstříhejte, v rožku proděrujte děrovačkou, spojte kroužkem na klíče – a máte vlastnoručně vyrobený jednoduchý určovací klíč do terénu!

Omalovánkové pexeso – kapesní atlas brouků
Ke stažení zde →

Babočky jsou jedni z nejčastějších motýlů, které kolem sebe v létě uvidíte. Přesto nejsou nijak obyčejné, naopak velmi zajímavé! Když usednou, umí skvěle „zmizet“. Jakmile totiž sevrou křídla, schovají své pestré barvy a vzory a změní se v nenápadné hnědé „suché listy“. Housenky baboček jsou chlupaté a často se schovávají ve spředených listech svých živných rostlin (hlavně kopřivovitých, ale i bodláků, chmele atd.). Babočky mohou během roku stihnout i více generací. Přezimují jako dospělci (babočka bílé C, babočka paví oko, babočka kopřivová), nebo odletí na zimu do teplejších krajín (babočka admirál, babočka bodláková).

Babočka paví oko s otevřenými křídly a se zavřenými křídly – hibernující v zimě

Bělásek je asi nejznámějším motýlem a ukázkovým druhem, kdy žravost jeho housenek vadí nám lidem – živí se totiž často v našich zahradách na zelenině. Dobré je proto často kontrolovat listy zeleniny a odstraňovat vajíčka ze spodní strany jejích listů. A také podpořit výskyt ptáků v zahradě – protože třeba taková sýkorka prý dokáže denně posbírat až 150 housenek! Housenky jsou zelené, se žlutým pruhem a řadou černých skvrn po bocích a žijí na rostlinách ve shlucích. Přezimuje kukla.

Vývoj bělásky zelné vyrobený z těstovin

Tip: Vyroberte si názornou učební pomůcku – model vývoje motýla z těstovin. Stačí k tomu různé tvary neuvařených těstovin, barevné fixy, papír a nůžky! Známý bělásek může být příkladným vzorem. Vyrobit můžete cykly různých reálných druhů motýlů a třeba do nich zaznačit i fázi vývoje, ve které tyto druhy zimují – u některých motýlů jsou to odolná vajíčka, jindy kukla nebo dokonce dospělec. Anebo popustte uzdu fantazii a vytvořte si originální pestré modely vymyšlených motýlů ☺.

Brhlík, bažant, budníček ... Spousta názvů druhů ptáků vyskytujících se na našem území začíná na písmeno „b“. Pokuste se je doplnit do následujících vět:

_____ SE KROMĚ HNĚDĚ STRAKATÉHO PEŘÍ MASKUJE TYPICKÝM VZPŘÍMENÝM POSTOJEM S NATAŽENÝM KR-
KEM A VZTYČENÝM ZOBÁKEM – SPLÝVÁ PAK DOKONALE S POROSTY RÁKOSU NA BŘEZÍCH.

_____ SE VELMI PODOBÁ HUSE, OD NÍŽ SE LIŠÍ ČERNĚ ZBARVENÝMI NOHAMI A TMAVŠÍM ZBARVENÍM PEŘÍ.

_____ MENŠÍ JE HOJNÝ DROBNÝ, NENÁPADNĚ HNĚDÝ PTÁČEK, KTERÉHO SPÍŠE, NEŽ UVIDÍTE, POZNÁ-
TE VE SVÉM OKOLÍ PODLE NEZAMĚNITELNÉHO HLASU „CÍLP – CALP“.

SÝKORA _____ SE VELMI SNADNO ZAMĚNÍ SE SÝKOROU LUŽNÍ – OBE JSOU ŠEDO-HNĚDÉ S ČERNOU ČEPIČKOU.
NA VHLKÝCH LOUKÁCH A OKRAJÍCH RYBNÍKŮ SÍDLÍČÍ _____ SE POZNÁ PODLE HNĚDÉHO ZBARVENÍ
S TMAVÝMI A SVĚTLÝMI PROUŽKY, A HLAVNĚ DLOUHÉHO TENKÉHO ROVNÉHO ZOBÁKU.

VELMI ČASTÝ NÁVŠTĚVNÍK NAŠICH ZIMNÍCH KRMÍTEK PRO PTÁKY BÝVÁ TENTO „LUPÍČ“ V ŠEDOMODRÉM KABÁTKU, S ORAN-
ŽOVÝM BŘÍŠKEM A ČERNOU PÁSKOU PŘES OKO, KTERÝ UMÍ PO KŮŘE DOKONCE ŠPLHAT HLAVOU DOLŮ – _____.

NA SUCHÝCH STANOVISTIČÍCH MŮŽEME POTKAT NEPŘÍLIŠ ZNÁMÉHO _____ – PTÁČKA VELIKOSTI
VRABCE S ŠEDÝMI ZÁDY, BÍLÝM BŘÍŠKEM, ČERNÝMI KŘÍDLY, OCASEM A PÁSKOU PŘES OKO, KTERÝ LÉTÁ VE VLNŮVČÁCH.

VLAŠTOVCE PODOBNÁ _____ SI BUDUJE NORY V BŘEZÍCH ŘEK.

_____ JE ČLOVĚKEM VYUŽÍVÁN JAKO OKRASNÝ PTÁK NEBO LOVNÁ ZVĚŘ A POTKÁME HO ČASTO V POLÍCH.
NA ZIMU K NÁM ZE SEVERU PŘILÉTÁ _____ – PTÁK VELIKOSTI ŠPAČKA S CHOCHOLKOU A PESTRÝMI
KŘÍDLY, KTERÝ SE RÁD KRMÍ NA BOBULÍCH.

BOBULEMI SE MŮŽE ŽIVIT I JINAK HMYZOŽRAVÝ _____, KTERÝ SE U NÁS VYSKYTUJE VE DVOU DRU-
ZÍCH – HNĚDÝ A ČERNOHLAVÝ.

*Nápověda: brkoslav, bažant, břehule, budníček, bukač, bramborníček, berneška, babka, bekasi-
na, bělořit, brhlík. Řešení na str. 89.*

Bobr evropský je náš největší hlodavec. V minulosti byl vyhuben lovem pro kožešinu, maso i cas-
toreum – produkt pachové žlázy, jenž byl kupodivu využíván pro výrobu voňavek. Do naší pří-
rody se bobr vrátil a v posledních letech se šíří. Avšak bohužel k nelibosti mnohých lidí. Lidé
krajinu totiž upravují ke svým potřebám a když jim do nich nějaký jiný druh zasáhne vlastní-
mi opatřeními, dostanou se do konfliktu. Vodohospodáři, lesníci i zemědělci nevidí bobry na
svých pozemcích rádi. Agentura ochrany přírody a krajiny se snaží hledat řešení, aby bobři i lidé
mohli žít bez problémů společně. Na webových stránkách AOPK se můžete dočíst mnoho zají-
mavého o ochraně bobrů i o jejich životě. <https://www.zachranneprogramy.cz/bobr-evropsky/>

► Model *Burianosaura augustai*
v dinoparku v Ostravě

◄ Pobytové stopy bobra:
okus stromu a hobliny,
stopy tlapek v blátě,
úkrytová nora
a skluzavka do vody

Bublinatka je nejhojněji zastoupený rod masožravých rostlin. Obsahuje asi 220 druhů a vyskytuje se od tropů až po Antarktidu. Bublinatky rostou na zemi, epifyticky (na stromech) nebo pod vodou. U nás v ČR žije sedm druhů a jsou to vodní rostliny se speciálními pastmi, do nichž chytají drobné vodní živočichy. Pasti jsou listy přeměněné v měchýřky s ochlupeným víčkem. Když se kořist přiblíží a dotkne se nenápadného chloupku, víčko se rychle otevře, past pod tlakem nasaje kořist dovnitř a ihned se zase uzavře. Oblíbili si je také pěstitelé – především díky jejich krásným bílým květům připomínajícím orchideje.

Tip: Zajděte se podívat na pravidelnou výstavu *Živé pasti*, která se každoročně pořádá ve sbírkových sklenících Výstaviště Flora v Olomouci – letos ve dnech 24. 5. – 8. 6. 2025 ☺.

Bledule, bodlák, blatouch... Spousta názvů bylin v naší přírodě začíná písmenem „b“. Víte, které z nich jsou jedlé či dokonce léčivé, a které naopak jedovaté? Zkuste následující byliny roztřídit – jedlé podtrhněte zeleně, jedovaté červeně (řešení na str. 89):

bledule, bodlák, blatouch, brčál, brusinka, borůvka, bršlice kozí noha, bolševník, bobovité, blín

Tip: Ochutnejte jedlé druhy bylin přímo v přírodě nebo si z nich doma připravte zdravý pokrm – třeba salát z bršlice kozí nohy obsahuje mimo jiné spoustu vitamínu C! Borůvky už jste určitě mlsali v různých podobách – ale napadlo vás někdy uvařit si i čaj z borůvkového listí? Ten je také bohatý na vitamin C a nejen to! Obsahuje i spoustu cenných minerálů jako draslík, hořčík, železo nebo zinek – podporuje tedy funkci srdce, nervů i svalů. Může vás také překvapit, že i pichlavý bodlák se používá k léčení průjmů, močových cest, kašle nebo jater.

Burianosaurus augustai byl druh menšího až středně velkého dinosaura, žijícího na území dnešní České republiky v období rané pozdní křídy. V roce 2003 byly u Kutné Hory nalezeny části kosti dolní končetiny. Jméno je poctou českému výtvarníkovi Zdeňku Burianovi a paleontologovi Josefu Augustovi. Byl asi 4 metry dlouhý a býložravý.

Tip: Vydejte se na výlet do některého z našich dinoparků a prohlédněte si modely dinosaurů v životní velikosti. Na některé si můžete i sáhnout, jiní se pohybují, vydávají zvuky... O všech se jistě dočtete zajímavé informace.

Také spousta názvů dřevin začíná na „b“ – **borovice, bříza, buk...** Spojte dřeviny s typem jejich plodu (řešení na str. 89):

borovice	dvojnažka
bříza	bobule
buk	šíška
bez	peckovice
babyka	nažka
broskvoň	okřídlená nažka

Tip: Pozorujte plody stromů pod lupou nebo je poznávejte hmatem po slepu.

Budeme moc rádi, když nám pošlete jakékoli vaše vlastní nápady (ať už k písmenu, které už jsme zpracovali, nebo které nás teprve čeká) nebo dokonce jakékoli záznamy toho, co jste na základě našich tipů vyzkoušeli. Vaše nadšení se podělit snad povzbudí i možnost otištění vašich nápadů, pozorování či výtvorů na konci našeho cyklu. Odvážní zasílači budou po každém čísle také zařazeni do slosování o drobnou přírodovědnou cenu pro radost ☺. Své nápady, tipy, zkušenosti, fotografie, obrázky, záznamy o pozorování atd. posílejte na monika.tosenovka@seznam.cz!